

Суб'єктний склад сурогатного материнства

Ю. В. Коренга

Коренга Ю. В. Суб'єктний склад сурогатного материнства. У статті вивчаються питання суб'єктного складу програми сурогатного материнства. Досліджуються думки вітчизняних та зарубіжних вчених-юристів щодо цього питання. Проводиться аналіз закордонного законодавства, що регулює сурогатне материнство.

Ключові слова: сурогатне материнство, суб'єкти сурогатного материнства, сурогатна матір, подружжя.

Коренга Ю.В. Субъектный состав суррогатного материнства. В статье изучаются вопросы субъектного состава программы суррогатного материнства. Исследуются теории отечественных и зарубежных ученых-юристов по этому вопросу. Проводится анализ зарубежного законодательства, регулирующего суррогатное материнство.

Ключевые слова: суррогатное материнство, субъекты суррогатного материнства, суррогатная мать, супруги.

Korenga I. V. Subjective part of surrogacy. In this paper we study the question of subject of surrogacy program. Investigates the idea of domestic and foreign legal scholars on this issue. Conducted analysis of foreign law governing surrogacy.

Keywords: surrogacy, surrogacy agents, the surrogate mother, the couple.

У своїй більшості норми цивільного права, що визначають порядок укладення договорів, їх зміст, порядок виконання та відповідальності за невиконання або неналежного виконання поширюються на будь якого учасника цивільного обороту. Проте будь яке правило має виключення, так і у нашому випадку можна говорити про те, що певні договірні моделі поширюються лише на певне коло учасників. Більше того, у певних випадках законодавець чітко обмежує коло суб'єктів, які можуть брати участь у даних правовідносинах. Договір сурогатного материнства є саме тим випадком, коли законодавець чітко встановлює обмеження для вступу у договірні зв'язки. Він укладається між сурогатною матір'ю та подружжям (чоловіком і жінкою). Такі обмеження перш за все пов'язані з бажанням законодавця захистити права та законні інтереси дітей, народжених за допомогою сурогатного материнства. Отже варто детальніше розглянути кожного із суб'єктів даних правовідносин.

Подружжям відповідно до Українського законодавства визнається чоловік та жінка що зареєстрували свій шлюб у органах державної реєстрації. Тобто, лише за

наявності такої обставини шлюб визнається законним. Державна реєстрація шлюбу означає що не церемонія церковного шлюбу, ні шлюб за певними обрядами не є шлюбом з юридичної точки зору і не породжують правових обставин для осіб, що його уклали. І саме про це варто пам'ятати коли виникають правовідносини сурогатного материнства ускладнені іноземним елементом. Адже, у законодавстві певних зарубіжних країн передбачені релігійні або громадянські форми укладення шлюбу. Особи, що бажають укласти такий договір, зобов'язані попередньо отримати в органах, що здійснюють реєстрацію актів цивільного стану підтвердження виконання усіх визначених законом умов вступу у шлюб.

Цікавим для вивчення є норми закону у Каліфорнії. За використання сурогатного материнства (замовниками можуть бути зареєстроване або незареєстроване подружжя, так і одностатеві пари) необхідне судове визнання прав батьків, після чого на базі судового рішення видається свідоцтво про народження. Якщо судове рішення відсутнє, то в імперативному порядку у свідоцтві про народження дитини її матір'ю записується сурогатна матір. Якщо сурогатна матір заміжня, то її чоловік автоматично визнається батьком дитини. Така реєстрація проводиться протягом 10 днів після народження дитини. Якщо замовником був самотній чоловік, то він може записати сурогатну матір як офіційну матір дитини, або може не записувати нікого батьком дитини, а себе зазначити як матір. Що стосується одностатевих партнерів матір та батько записуються за їх вибором.

Відповідно до законодавства про сурогатне материнство штату Вірджинія (США), при укладенні договору сурогатного материнства необхідне дотримання наступних умов: сурогатна матір повинна бути заміжня та мати власних дітей; чоловік сурогатної матері повинен брати участь в укладенні договору; жінка що бажає укласти договір сурогатного материнства самотійно не може виносити та народити дитину; один із батьків-замовників повинен бути донором генетичного матеріалу. Такі договори укладаються у суді. Одночасно призначається опікун, що представляє інтереси дитини до моменту передачі її батькам. При оформленні батьківських прав пріоритет мають саме батьки-замовники а не сурогатна матір.

Таким чином, на момент укладення договору шлюб повинен визнаватись дійсним відповідно до діючого Українського законодавства. Звернення до послуг сурогатної матері лише подружжя (чоловіка та жінки) є імперативним правилом якого повинні дотримуватись сторони. Однією з умов яка діє у більшості держав є приналежність майбутньої пари до різної статі. Останнім часом дане правило оскаржується багатьма державами, що дозволяють реєстрацію одностатевих шлюбів (наприклад Голландія, Великобританія). У зв'язку з цим можна припустити, що якщо такий шлюб визнається дійсним у конкретній державі, то таке подружжя може звернутись до послуг сурогатної матері в Україні. Саме тому пункт 2 статті 123 СКУ визначає -у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя[1]. Як уже зазначалось, сімейне законодавство дозволяє участь у договорі лише подружжю. Безумовно, офіційно зареєстрований шлюб є важливою умовою для участі у програмі сурогатного материнства. Це дозволяє спростити процедуру реєстрації дитини після народження.

Думки Українських юристів щодо питання про суб'єкти сурогатного материнства дещо відрізняються від норм прийнятих у США. Зокрема А. С. Коломієць визначає наступне коло суб'єктів правовідносин з сурогатного материнства є:

1) замовник – сімейна пара, або неодружені чоловік чи жінка, оскільки імперативних обмежень закон не містить, а судова практика пішла шляхом визнання права на батьківство неодружених людей;

2) сурогатна матір – жінка, яка бере на себе обов'язок пройти процедуру екстракорпорального запліднення;

3) медичний заклад, акредитований МОЗ для проведення таких процедур. [2]. Отже А. С. Коломієць визначає медичний заклад обов'язковим суб'єктом даних правовідносин, хоч на нашу думку включення медичного закладу до такого договору не повинно бути імперативною вказівкою, така умова може бути виконаною за спільною згодою сторін. Лікар та медичний заклад безумовно

відіграють важливу роль. По-перше, це догляд та «ведення» вагітності, проведення усіх необхідних аналізів та процедур, спрямованих на забезпечення здоров'я матері та дитини. Проте, автор вважає, що доцільним є укладення двох договорів – перший між батьками та сурогатною матір'ю, другий між батьками та медичною установою. Така розрізненість допоможе чітко визначити права, обов'язки та відповідальність сторін, розмежувати медичні та юридичні положення.

Третьякова Вікторія Григорівна вважає, що чинне українське законодавство тільки побіжно називає суб'єктів договору сурогатного материнства. Так, у п.2 статті 123 Сімейного кодексу України, присвяченій питанню встановлення походження дитини, народженої внаслідок застосування репродуктивної технології, зазначається тільки один випадок сурогатного материнства і відповідно обмежений склад учасників договору сурогатного материнства, а саме: сурогатна мати та потенційні «соціальні» батьки, які є одночасно біологічними (мається на увазі – «генетичними») батьками майбутньої дитини, яку має народити сурогатна матір. При цьому зовсім не звертається увага на можливість значно ширшої варіабельності суб'єктного складу учасників такого договору, зокрема, на те, що «соціальні» батьки можуть і не бути «генетичними» батьками «сурогатної» дитини, або тільки один із них може бути таким, або що «сурогатна» матір може бути одночасно і «генетичною» матір'ю такої дитини [3]. Отже Вікторія Григорівна також вказує на різноманітні способи сурогатного материнства, і юридичні наслідки їх різноманіття, проте не долучає до списку суб'єктів акредитований медичний заклад. Але серед думок вітчизняних вчених відсутня пропозиція включення до договору сурогатного материнства чоловіка сурогатної матері.

Якщо розглядати думки російських вчених, то вони також досить різні. Зокрема О. А. Щучкіна вважає, що крім майбутніх батьків, сурогатної матері та її чоловіка, брати участь у договорі повинен лікар, що буде проводити процедуру екстаракторпального запліднення, акушер, психолог, психіатр, орган державної влади. Включення акушера у договір сурогатного материнства на думку О. А.

Щучкіної необхідно для того, щоб батьки могли отримати повну інформацію про стан сурогатної матері в період вагітності. обов'язок психолога та психіатра – допомога сторонам у досягненні згоди щодо усіх питань які виникають в період виношування дитини, психологічної підтримки сурогатної матері протягом періоду вагітності, пологів та післяпологової адаптації [4]. У російській літературі також можна зустріти позицію, що учасниками договору повинні виступати лише подружжя замовники та сурогатна. На нашу думку, якщо сурогатна матір заміжня необхідно включати у склад суб'єктів договору її чоловіка. На це звертають увагу деякі юристи, зокрема Л. К. Айвар вважає, що якщо сурогатна матір перебуває у шлюбних стосунках, то згода її чоловіка для участі у програмі екстракорпорального запліднення є необхідною [5, с.36].

Можна зробити висновок, що сторонами сурогатного материнства є особи, що вказані у Сімейному кодексі України, а саме: подружжя (чоловік та жінка) які знаходяться в офіційно зареєстрованому шлюбі, за наявності медичних показань визначених у Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій сурогатна матір та її чоловік (за наявності останнього).

Література

1. Сімейний кодекс України [Текст]. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. – 112 с.
2. А.С. Коломієць. Цивільно-правові відносини з сурогатного материнства[Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/2_7_2012/07_03_05.pdf.
3. В. Третякова. Цивільно-правові аспекти сурогатного материнства[Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvru/2012_4/p13_21.html.
4. Щучкина Е. А. Суррогатное материнство: за и против[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.marLm>.
5. Айвар Л, К, Правовая защита суррогатного материнства //Адвокат. 2006.